

WSKAZÓWKI DLA OBSERWATORÓW
dotyczące oceny sędziów szczebla centralnego
oraz wypełniania raportu obserwatora
od sezonu 2015-2016

(do użytku wewnętrznego)

I. Raport obserwatora

Przeprowadzając obserwację meczu i sporządzając sprawozdanie obserwator musi kierować się instrukcjami i stosować kryteria przedstawione przez Kolegium Sędziów PZPN, zgodne z wytycznymi Komisji Sędziowskiej UEFA.

Celem obserwowania sędziów, sędziów asystentów i sędziów technicznych jest:

- a. przekazywanie KS PZPN sprawozdań zawierających ocenę pracy sędziów z prowadzonych zawodów,
- b. przekazywanie wskazówek sędziom, jak mogą podnosić swoje umiejętności (coaching),
- c. sprawdzanie jednolitości stosowania i interpretacji Przepisów Gry,
- d. ocenianie pracy sędziego zgodnie ze stosowaną skalą ocen,
- e. identyfikowanie perspektywicznych, utalentowanych sędziów z różnych regionów Polski,
- f. rekomendowanie sędziów do prowadzenia następnych meczów, w nawiązaniu do ich umiejętności, a także do ich aktualnej dyspozycji,
- g. identyfikowanie wyjątkowych sytuacji w meczu, w celu wykorzystania ich w procesie szkolenia.

Celem stosowania arkusza obserwacji jest:

- a. dążenie do ujednoczenia wystawianych not w skali kraju,
- b. wystawianie sędziom adekwatnych ocen –odzwierciedlających występ każdego z nich oraz poziom trudności prowadzonych zawodów,
- c. stosowanie takiej samej (ujednoliconej) skali ocen dla wszystkich meczów, identycznie ze skalą ocen stosowaną w rozgrywkach UEFA,
- d. używanie elektronicznego sposobu wypełnienia, wysłania i dystrybuowania sprawozdania do wszystkich zainteresowanych (Extranet),
- e. przytoczenie odpowiednich sytuacji z meczu dla poparcia wniosków płynących z raportu.

II. Ocenianie zespołu sędziowskiego

A. Główne założenia oceniania sędziego

Celem analizy prowadzonej podczas zawodów jest:

- a. wychwycenie proaktywnych i prewencyjnych (kluczowe momenty) decyzji, które wpłynęły na późniejszy przebieg i charakter zawodów,
- b. ocenienie reakcji sędziego na zmiany tempa zawodów, a także jakości podejmowanych konkretnych decyzji, zawsze w kontekście przebiegu meczu,
- c. ocenienie wpływu trudnych sytuacji/decyzji na konsekwencję i stanowczość sędziego w dalszej fazie zawodów.

B. Ocenianie sędziów i sędziów asystentów

Skala ocen sędziów i sędziów asystentów

9,0–10,0	Znakomite prowadzenie zawodów.
8,5–8,9	Bardzo dobre. Ważna(e) decyzja(e) podjęta(e) prawidłowo.
8,3–8,4	Dobre. Spełniające oczekiwania KS PZPN.
8,2	Satysfakcjonujące z kilkoma małymi obszarami wymagającymi poprawy.
8,0–8,1	Satysfakcjonujące z ważnymi obszarami wymagającymi poprawy.
7,9 ^{##}	Jeden poważny błąd, w innym przypadku 8,3 lub wyżej.
7,8 ^{##}	Jeden poważny błąd, w innym przypadku od 8,0 do 8,2.
7,5–7,7	Poniżej oczekiwań. Słaba kontrola nad zawodami. Znaczące obszary wymagają poprawy.
7,0–7,4	Poniżej oczekiwań. Jeden poważny błąd i problemy z utrzymaniem kontroli nad zawodami LUB występ z dwoma bądź większą liczbą poważnych błędów.
6,0–6,9	Poziom nieakceptowalny.

^{##} – W rubryce „przewidywana ocena” należy umieścić ocenę, którą otrzymałby sędzia, gdyby nie popełnił poważnego błędu.

Obserwator na wstępie ocenia całokształt pracy sędziego. W pkt. 2-7 (pkt. 9-11 dla asystentów i sędziego technicznego) na podstawie zdarzeń zaistniałych w czasie meczu powinny być ocenione wszystkie aspekty występu sędziego. Zdarzenia te mogą być łączone w jednolite interpretacyjnie grupy, ale zawsze powinny być wystarczająco dokładnie opisane. Punkt odniesienia powinny stanowić oceny 8,3 i 8,4 – równoznaczne z dobrą w danym dniu dyspozycją sędziego.

Dalsze wyjaśnienia skali ocen

- Noty **od 9,0 do 10,0** wystawiane powinny być dla znakomitego występu w bardzo trudnych zawodach.
- Noty **od 8,5 do 8,9** wystawiane powinny być dla bardzo dobrego występu w meczu dość wymagającym lub bardzo trudnym.
- Noty **8,3 i 8,4** wystawiane powinny być dla „naprawdę dobrego” występu w normalnym meczu. Rekomendacja dla kolejnego wyznaczenia sędziego w tej klasie.
- Nota **8,2** oznacza, że pracę sędziego określić można jako „zadowolająca”. Kilka szczegółów (małych obszarów), które wymagają poprawy.
- Noty **8,0 i 8,1** powinny być wystawione dla pracy sędziego ocenianej jako „przeciętna”. Obsada powinna ostrożnie podchodzić do następnej nominacji meczowej sędziego. Istnieją ważne obszary, które wymagają poprawy.
- Nota **7,9** oznacza, że sędzia zaprezentował się bardzo dobrze i otrzymałby ocenę 8,3 lub wyższą, ale popełnił jeden poważny błąd^{##}.
- Nota **7,8** powinna zostać wystawiona, jeżeli sędzia ogólnie sędziował na poziomie noty 8,0, 8,1 lub 8,2, ale do tego popełnił jeden poważny błąd^{##}.

- h. Noty **7,5–7,7** powinny być wystawione, gdy sędzia nie popełnił żadnego poważnego błędu, ale nie utrzymywał ogólnej kontroli nad zawodami i miał poważne braki warsztatowe wymagające poprawy.
- i. Noty **7,0–7,4** powinny być wystawione jeżeli sędzia popełnił **więcej niż jeden** poważny błąd^{##} i przy tym **moga** występować ważne obszary do poprawy.
- j. Noty **6,0–6,9** powinny być wystawione, jeżeli sędzia poprowadził zawody na poziomie nie do zaakceptowania i popełnił poważne błędy. Dodatkowo sędzia wykazał się dużym brakiem konsekwencji w obszarze dyscyplinarnym i/lub nie posiadał kontroli nad zawodami.

– Co to jest „poważny błąd”? – patrz str. 6.

Jeżeli sędzia popełnił **ewidentny** błąd co do udzielenia bądź nieudzielenia napomnienia, należy odjąć od oceny 0,1 pkt.

W przypadku popełnionych błędów, w tym również sytuacji, którymi sędzia nie zarządził w odpowiedni sposób, obserwator powinien najpierw powiedzieć (przedyskutować) o tym sędziom podczas wspólnego omawiania zawodów, a następnie umieścić to w raporcie, z jasnym opisem i minutą popełnionego błędu/nieprawidłowo zarządzanej sytuacji.

Przy obniżeniu oceny z powodu poważnego błędu (błędów), obserwator nie może jej później podnosić z powodu innych prawidłowych decyzji sędziiego.

Konsekwencje błędów sędziowskich

Poważny błąd sędziiego należy dalej oceniać jako poważny błąd, nawet jeśli decyzja została zmieniona po konsultacji z sędzią asystentem lub sędzią technicznym. Ta sama zasada dotyczy sędziów asystentów czy dodatkowych sędziów asystentów, którzy popełniają poważny błąd. Na przykład:

- a. sędzia podyktował rzut karny i udzielił napomnienia, ale następnie po interwencji sędziiego asystenta prawidłowo wycofał się z tych decyzji i grę wznowił rzutem sędziowskim;
- b. sędzia omyłkowo nie wykluczył z gry zawodnika po udzieleniu mu drugiego napomnienia i zamierza wznowić grę, na szczęście sędzia asystent interweniuje przed wznowieniem gry i informuje sędziiego o jego pomyłce.

Choć obie decyzje są skorygowane, KS PZPN nie może zaakceptować takich błędów i ocena powinna być niższa niż 8,0.

W przypadku oceny niższej niż 7,7 obserwator musi omówić z sędziami **elementy do poprawy** podczas pomeczowej rozmowy, a następnie zanotować je w raporcie w punkcie 7 („Uwagi o charakterze ogólnym...”) i punkcie 8 („Punkty omówione z sędzią”) oraz w punktach 9 i 10 (dotyczy sędziów asystentów).

Aby uzyskać ocenę wyższą niż 8,4, sędzia musi podjąć **prawidłową decyzję w sytuacji krytycznej i ważnej** (dotyczy to również akcji zapobiegawczej, która wpłynęła pozytywnie na późniejszą kontrolę zawodów). Stopień trudności takich zawodów musi być uznany za „dość wymagający” lub „trudny”.

Ocena wyższa niż 8,4 jest możliwa, nawet jeżeli stopień trudności meczu jest „normalny”.

Jeżeli stopień trudności zawodów jest „normalny” tylko dzięki działaniom podjętym przez sędziego lub jeżeli decydująca i ważna decyzja została podjęta prawidłowo, to takie aspekty należy uznać na korzyść sędziego. W takich okolicznościach ocena 8,5 będzie adekwatna.

Stawiając ocenę wyższą niż 8,4, **obserwator musi szczegółowo opisać wszystkie elementy** (z odniesieniem do minut), które spowodowały ocenę jakości pracy sędziego powyżej dobrej (oczekiwanej).

Należy zauważyć, że przedział między 7,5 a 7,7 uznany jest jako „poniżej oczekiwań”. Wobec powyższego KS PZPN, tak jak UEFA, przyjmuje jako benchmark noty 8,3–8,4, które odzwierciedlają oczekiwany poziom prowadzenia zawodów.

C. Ocenianie sędziego technicznego

System oceniania sędziego technicznego jest podobny do systemu wykorzystywanego do oceny pozostałych sędziów i uwzględnia pojęcie „poważnego błędu”. **Normalna, efektywna praca sędziego technicznego powinna być oceniona na poziomie 8,3-8,4.** Jeżeli sędzia techniczny odpowiednio postępował w sytuacjach trudnych (wyjątkowych), ocena powinna wzrosnąć powyżej 8,4. W przypadku ocen wyższych lub niższych niż 8,3-8,4 konieczne jest wyjaśnienie powodów wystawienia takiej oceny.

9,0–10,0	Znakomity występ.
8,5–8,9	Bardzo dobry występ. Dobrze opanował kilka bardzo trudnych sytuacji.
8,3–8,4	Dobry występ. Spełnił swoje obowiązki w sposób prawidłowy.
8,0–8,2	Rozczarowujący występ. Nie wykonywał swoich obowiązków zgodnie z wytycznymi KS PZPN.
7,9 ^{##}	Jeden poważny błąd, w innym przypadku 8,3 lub wyżej.
7,8 ^{##}	Jeden poważny błąd, w innym przypadku od 8,0 do 8,2.
7,4–7,7	Słaby występ. Całkowity brak kontroli nad osobami przebywającymi w strefie technicznej (strefa technicznych), nie zdołał wypełnić obowiązków zgodnych ze wskazówkami KS PZPN.

^{##} – W rubryce „przewidywana ocena” należy umieścić ocenę, którą otrzymałby sędzia, gdyby nie popełnił poważnego błędu.

D. Trudność zawodów

Trudność zawodów rozpatrywana jest indywidualnie dla każdego członka zespołu sędziowskiego. Odnosząc się do poszczególnych sytuacji krytycznych obserwator osobno ocenia stopień trudności dla każdego z sędziów, który brał/powinien brać udział w procesie decyzyjnym (sposób radzenia sobie z sytuacjami krytycznymi).

Ocena poziomu trudności meczu musi być podana w tabeli w raporcie obserwatora. Obserwator musi opisać ważne decyzje podjęte przez sędziów w czasie meczu, podając minuty, w których krytyczne momenty miały miejsce, aby wyjaśnić (uzasadnić) ostateczną ocenę i stopień trudności. Co do zasady zawody, w których nie miały miejsca krytyczne/ważne sytuacje, powinny być ocenione jako „normalne”.

Jednak, jak już wspomniano w punkcie II.B, ocena wyższa niż 8.4 jest możliwa także w meczu, którego stopień trudności oceniono na „normalny”, jeśli w opinii obserwatora zawody były „normalne” poprzez proaktywne i prewencyjne decyzje sędziego. Decyzje te muszą być szczegółowo opisane w raporcie.

Poziom trudności zawodów ocenia się także na podstawie **liczby podjętych decyzji**, w których sędzia wykazuje znajomość i prawidłowe zastosowanie Przepisów Gry (zawody „normalne” i „dość wymagające” itd.), jak również to, czy sędzia miał do czynienia z krytycznymi/ważnymi sytuacjami (uwzględniając ich częstotliwość i intensywność).

Normalne	Zawody normalne z niewielką liczbą dość trudnymi sytuacjami dla sędziów
Dość wymagające	Zawody ciężkie z kilkoma trudnymi sytuacjami dla sędziów
Bardzo trudne	Zawody bardzo ciężkie z wieloma trudnymi sytuacjami dla sędziów

Szczególną uwagę należy zwrócić na takie **ważne** decyzje, jak:

- a. faule lub symulowanie fauli w polu karnym oraz w pobliżu pola karnego,
- b. pozbawienie realnej szansy na zdobycie bramki lub pozbawienie bramki,
- c. akty przemocy (gwałtowne, agresywne zachowanie),
- d. poważne, rażące faule,
- e. masowe konfrontacje między zawodnikami i protesty przeciwko decyzjom sędziowskim,
- f. drugie żółtej kartki (w tym brak wykluczenia dla zawodnika ukaranego drugą żółtą kartką),
- g. sytuacje w ocenie spalonego z konsekwencją minimum pozbawienia lub stworzenia realnej szansy na zdobycie bramki (dotyczy głównie asystentów),
- h. wątpliwe przejście piłki przez linię bramkową pomiędzy słupkami, z konsekwencją pozbawienia bramki bądź nieprawidłowego jej uznania (dotyczy głównie asystentów),

Do poważnych błędów należy zaliczyć:

1. błędy w ocenie i postępowaniu w przewinieniach, za które zawodnik powinien otrzymać drugą żółtą kartkę,
2. nieudzielenie wykluczenia z gry zawodnikowi, który za popełnione przewinienie powinien otrzymać **ewidentną** czerwoną kartkę bądź niesłuszne wykluczenie zawodnika,
3. **ewidentny** błąd przy decyzji o podyktowaniu lub niepodyktowaniu rzutu karnego,
4. istotny błąd w interpretacji Przepisów Gry (np. uznanie samobójczej bramki z rzutu wolnego; dopuszczenie do gry drużyny w 12-osobowym składzie).

III. Inne uwagi dotyczące raportu obserwatora

A. Punkty od 2 do 6

Szczegółowe wskazówki na temat wypełniania tych sekcji sprawozdania obserwatora znajdują w Załączniku nr 1.

B. Punkty 7 i 8: Ogólne uwagi i porady dotyczące pracy sędziego (przykłady); punkty dyskutowane z sędziami

Obserwator jest również instruktorem/trenerem dla sędziego. Poprzez analizy i porady, obserwator pomaga sędziemu robić postępy, rozwijać jego umiejętności.

W punktach 7 i 8 obserwator wyciąga wnioski z analizy pracy sędziego. Powinien on:

- a. stworzyć sędziemu warunki, w których może on wyrazić swoje zdanie i przeprowadzić analizę swojego występu,
- b. wyznaczyć priorytety (dwa lub trzy punkty kluczowe),
- c. wspomnieć o pozytywach, następnie o punktach do poprawy i podsumowując wskazać ponownie dobre strony sędziego,
- d. przekazać konkretne porady, wskazówki (oparte na zdarzeniach meczowych), które będą zrozumiałe i precyzyjne,
- e. we współpracy z zespołem sędziowskim zaproponować rozwiązania oraz alternatywy, dzięki, którym sędziowie będą mogli poprawić jakość swojego sędziowania.

Pomeczowa rozmowa z sędziami

Obserwator winien przyjechać na tyle wcześniej na zawody, by wziąć udział w odprawie z kierownikami drużyn i służyć sędziom radą, wsparciem, doświadczeniem. Jednocześnie swój pobyt w szatni sędziowskiej winien ograniczyć do minimum, by nie umożliwić sędziom właściwe przygotowanie do zawodów (omówienie współpracy, przebranie, rozgrzewka itd.).

W przerwie zawodów obserwator co do zasady nie powinien wchodzić do sędziów, by mogli sami w swoim gronie odpocząć, omówić taktykę i współpracę na resztę meczu. Jakkolwiek mogą zdarzyć się sytuacje, gdy wizyta obserwatora w szatni będzie wskazana/uzasadniona (np. gdy warto wesprzeć sędziego po prawidłowej decyzji, która wzbudziła duże protesty albo przy dużej liczbie kar indywidualnych można razem z sędziami sprawdzić numery ukaranych zawodników). Jednak nawet wtedy obserwator nie może zaczynać „normalnego” omawiania meczu i musi zostawić sędziom choć część przerwy na odpoczynek.

Pomeczowa rozmowa z sędziami winna odbyć się w spokojnej, intymnej atmosferze, nie bezpośrednio po zejściu z boiska do szatni. Sędziowie potrzebują kilkanaście-kilkadziesiąt minut na dopełnienie formalności (załącznik, delegacje itd.) oraz odpoczynek (kąpiel, przebranie się), a obserwator w tym czasie powinien przygotować plan rozmowy.

Aby pomeczowe omówienie było efektywne, obserwator powinien skupić się na dwóch-trzech najważniejszych punktach (pozytywnych i negatywnych) i dyskutować przede wszystkim o nich, wystarczająco długo i dogłębnie. Pomeczowa rozmowa oraz zawartość raportu winny być ze sobą spójne, co jednak nie oznacza kronikarskiego zapisania wypowiedzianych w szatni słów. Raport jest uszczegółowieniem i uzupełnieniem pomeczowego omówienia, tam należy rozwinąć kwestie (np. techniczne), na które nie było czasu podczas pomeczowej rozmowy.

Ewentualne odniesienie się do punktów I.d i I.e (identyfikowanie perspektywicznych, utalentowanych sędziów oraz rekomendowanie sędziów do prowadzenia następnych meczów w nawiązaniu do ich umiejętności i formy) winno mieć miejsce w pkt. 7 raportu.

W „Sytuacjach szczególnych” sprawozdania obserwator musi zawrzeć informację na temat miejsca i czasu trwania pomeczowej rozmowy z sędziami. Na szczeblu regionalnym rozmowa ta winna trwać minimum 10 minut. Maksymalny czas rozmowy na wszystkich szczeblach – co do zasady do 30 minut.

Dodatkowe wskazówki

- Wystawiając ostateczną ocenę przy normalnym poziomie trudności zawodów, obserwator jako ocenę wyjściową powinien uznać -/+ ocenę 8,4.
- Wystawiając ostateczną ocenę przy dość wymagającym/bardzo trudnym poziomie trudności zawodów, obserwator jako ocenę wyjściową powinien uznać -/+ ocenę 8,5.
- Jeżeli zawody są normalne pod względem poziomu trudności tylko dzięki działaniom sędziego lub w związku z tym, że podjął on kluczową, ważną decyzję prawidłowo, to taki sędzia powinien zostać nagrodzony i ocena 8,5 może być jak najbardziej stosowna.
- W zawodach, w których sędzia prawidłowo zarządził dużą liczbę żółtych i/lub czerwonych kartek i/lub rzutów karnych (lub innych podobnych decyzji), obserwator ma prawo zmienić poziom trudności zawodów z normalnych na dość wymagające.
- Noty 8,5–8,9 wystawiane są za bardzo dobry występ sędziego w zawodach o poziomie trudności dość wymagającym/trudnym, w których sędzia musiał podjąć kilka ważnych decyzji i podjął je prawidłowo.
- Kluczowe decyzje podjęte przez sędziego lub jego inne działania muszą być zdecydowanie podkreślone w pkt. 7 („Uwagi o charakterze ogólnym...”).
- Jeżeli sędzia natychmiast zmieni swoją decyzję np. z rzutu karnego na rzut wolny bezpośredni na zewnątrz pola karnego po prawidłowej interwencji sędziego asystenta lub dodatkowego sędziego asystenta, to w takiej sytuacji obserwator nie obniży końcowej noty sędziego.
- Jeżeli sędzia natychmiast zmieni swoją decyzję z rzutu karnego na rzut wolny pośredni w związku z symulacją, jakiej dopuścił się zawodnik i sędzia zmieni tę decyzję po prawidłowej interwencji sędziego asystenta lub dodatkowego sędziego asystenta, to w takiej sytuacji obserwator nie obniży końcowej noty sędziego.

- Jeżeli sędzia natychmiast zmieni swoją decyzję z rzutu wolnego pośredniego na rzut karny i sędzia zmieni tę decyzję po prawidłowej interwencji sędziego asystenta lub dodatkowego sędziego asystenta, to w takiej sytuacji obserwator nie obniży końcowej noty sędziego.
- Jeżeli sędzia udzieli drugiej żółtej kartki i natychmiast zda sobie sprawę, że zawodnik ten nie był wcześniej napomniany, to jeżeli sędzia zmieni swoją decyzję natychmiast, obserwator nie obniży za to oceny. Jeżeli błąd zostaje skorygowany natychmiast przez jednego z członków zespołu sędziowskiego, obserwator odejmie sędziemu minimum 0,1 pkt. z końcowej oceny. Jeżeli błąd nie zostanie skorygowany, taką sytuację należy uznać za poważny błąd.

„**Natychmiast**” oznacza decyzję podjętą bez widocznej zwłoki i bez widocznej interwencji/protestów zawodników.

C. Punkty 9 i 10: Występ Sędziego Asystenta

Ważne jest, aby w trakcie pomoczowej dyskusji zwrócić również uwagę na sędziów asystentów. Decyzje dotyczące oceny spalonego często przesądzają o zdobyciu bramki bądź utraceniu szansy na jej zdobycie. Sędziowie asystenci mają coraz więcej uprawnień, m.in. poprzez sygnalizowanie przewinień w dowolnym punkcie pola gry. Dlatego ważne, aby ocenić umiejętności sędziów asystentów w stosowaniu tych poszerzonych uprawnień bez ich nadużywania oraz ich zaangażowanie i poruszanie się. Jakość pracy sędziów asystentów stanowi ważny element dobrego występu całego zespołu sędziowskiego.

Sekcje w punktach 9 i 10 muszą być zatem omówione i wypełnione bardzo starannie (szczegółowe wskazówki w Załączniku nr 1).

D. Punkt 11: Uwagi dotyczące sędziego technicznego

Zadaniem sędziego technicznego jest pomaganie sędziemu w każdym momencie oraz informowanie go o zdarzeniach, których sędzia i sędziowie asystenci nie zauważyli. Obserwator będzie oceniał w szczególności sytuacje wymagające szczególnej pomocy sędziemu, np. w przypadku błędnej identyfikacji ukaranego zawodnika lub niewykluczenia zawodnika po otrzymaniu przez niego drugiej żółtej kartki. Sędzia techniczny musi być również proaktywny przy procedurze wymiany (np. sprawdzanie wyposażenia zawodnika i biżuterii).

Uwzględnić należy również praktyczne wytyczne dotyczące zarządzania w strefie technicznej, które znajdują się w Przepisach Gry. Obserwator jest zobowiązany ocenić, czy sędzia techniczny zarządzał w strefie technicznej w odpowiedni sposób, będąc stanowczym (jeżeli było to konieczne), ale nie prowokującym w stosunku do trenerów, jeżeli wykonywali oni swoją pracę w sposób odpowiedzialny (szczegółowe wskazówki w Załączniku nr 1).

E. Sytuacje szczególne

Zidentyfikowane przez obserwatora wyjątkowe sytuacje w meczu, mogące stanowić cenny materiał szkoleniowy, powinny być opisane na ostatniej stronie sprawozdania. Opis taki powinien być krótki, z podaniem minuty meczu, tak aby Komisja Szkoleniowa mogła łatwo odnaleźć rekomendowaną sytuację.

Zasady korzystania z zapisu wideo:

W związku z używaniem kamer telewizyjnych na wszystkich meczach szczebla centralnego oraz coraz powszechniejszą ich obecnością na zawodach niższych klas, KS PZPN zakłada korzystanie przez obserwatorów z zapisu wideo dla rozwiania wątpliwości w sytuacjach, których nie mogli ocenić jednoznacznie z miejsca na trybunie. Jednak:

- korzystanie z zapisu wideo winno być ograniczone do sytuacji ważnych dla przebiegu meczu i/lub oceny sędziego (sędziów); niedopuszczalne jest długotrwałe przeglądanie całych fragmentów (części gry) meczu w szatni z sędziami w ramach pomeczowej rozmowy
- obserwator winien obejrzeć daną sytuację (sytuacje) razem z sędziami (jeśli ma dostęp do nagrania w momencie, gdy są oni jeszcze w szatni)
- informację o tym, która sytuacja (sytuacje) były oglądane na wideo, obserwator winien zamieścić w „Sytuacjach szczególnych”.

Jeśli podczas pomeczowej rozmowy w szatni obserwator ma wątpliwości co do oceny danej konkretnej sytuacji, a nagranie wideo jest jeszcze niedostępne (bo np. zostanie umieszczone na serwerze następnego dnia), winien jasno zakomunikować sędziom, że wątpliwości rozstrzygnie sam po obejrzeniu materiału filmowego. Informację o takim „procesie decyzyjnym” musi zawrzeć w „Sytuacjach szczególnych”.

Rzeczą oczywistą jest, że sprawozdanie obserwatora winno być spójne z treściami, jakie przekazuje on sędziom ustnie podczas pomeczowej rozmowy w szatni. Jednak incydentalnie może zdarzyć się sytuacja, gdy dopiero po opuszczeniu szatni obserwator wejdzie w posiadanie nagrania (np. umieszczonego na internetowej stronie klubu) wskazującego na popełnienie przez sędziego błędu (wpływającego na ocenę końcową) nieomówionego w szatni. W takiej sytuacji – o ile obserwator nie skończył jeszcze pisać sprawozdania – winien uwzględnić nowy „dowód” i postawić ocenę adekwatną do przebiegu wydarzeń boiskowych. Informację o takim toku postępowania obserwator musi dokładnie opisać w „Sytuacjach szczególnych” i obowiązkowo udostępnić „materiał dowodowy” (np. link do strony www, klip wysłany mailem do Kolegium Sędziów).

W sytuacjach (meczach), gdy obserwator nie ma możliwości skorzystania z materiału wideo, bądź materiał ten nie rozwiewa wątpliwości, winno się je rozstrzygać na korzyść sędziego.

**Zarząd Kolegium Sędziów PZPN
Centralna Komisja Szkoleniowa KS PZPN**

Załącznik nr 1: Wskazówki/Punkty odniesienia

Poniżej podano wskazówki/punkty odniesienia do wypełniania poszczególnych części sprawozdania obserwatora. Nie jest to lista zamknięta, ale powinna pomóc obserwatorowi zidentyfikować szczególne cechy sędziego i aspekty do poprawy.

PKT. 2. Zastosowanie i interpretacja Przepisów Gry. Kontrola nad grą, taktyczne postępowanie i zarządzanie grą

- Prawidłowe i konsekwentne karanie fauli (podstawienie nogi, ataki, kiedy najpierw następuje kontakt z przeciwnikiem)
- Rozróżnianie ataków na piłkę od ataków na przeciwnika
- Natychmiastowa interwencja w celu ochrony zawodników, którzy są poszkodowani na skutek poważnych, rażących fauli
- Świadomość + prawidłowe i konsekwentne kary za pchanie, ciągnięcie i trzymanie (ukryte faule)
- Czujność na użycie łokci
- Czujność + prawidłowe i konsekwentne kary za symulację, krytykę, grę na czas itp.
- Prawidłowa ocena i interpretacja zdarzeń w przypadku pozbawienia przeciwnika realnej szansy zdobycia bramki
- Prawidłowa ocena i interpretacja zdarzeń w przypadku zatrzymania korzystnej akcji
- Prawidłowe rozróżnianie pomiędzy rozmyślnym a przypadkowym zagranieniem piłki ręką; znajomość najnowszych interpretacji
- Prawidłowe rozróżnianie rzutów wolnych bezpośrednich i pośrednich
- Właściwe zarządzanie rzutami wolnymi (mur w odległości 9,15 m od piłki; gra „na gwizdek”, gdy trzeba; właściwe reagowanie za zachowania przeszkadzających zawodników drużyny przeciwnej)
- Prawidłowa kontrola wznowienia gry (rzut od bramki, rzut z rogu, wrzut, rozpoczęcie gry, rzut sędziowski)
- Prawidłowe procedury wymiany
- Zarządzanie kontuzjami (przerywanie gry, wpuszczanie opieki medycznej, usuwanie opatrywanego zawodnika poza pole gry, zezwalanie na wejście zawodnika)
- Właściwe kumulowanie nienormalnych przerw w grze. Prawidłowa sygnalizacja doliczonego czasu gry (gdy nie ma sędziego technicznego). Kończenie poszczególnych części gry zgodnie z aktualnymi wytycznymi
- Prawidłowa kontrola zachowania bramkarza
- Podwyższenie jakości zawodów poprzez rozsądne stosowanie korzyści
- Kontrola meczu w każdej jego fazie
- Rozpoznanie charakteru meczu od początku, prawidłowe nastawienie przyjęte od początku
- Natychmiastowa i właściwa reakcja na zmianę charakteru meczu
- Rozsądne, przemyślane zezwalanie na kontynuowanie i wznowianie gry (zgodnie z duchem gry)

- Szybkie, jasne i pewne i rozsądne decyzje
- Umożliwianie szybkiego wznowiania gry. Tolerancja miejsc rzutów i wrzutów
- Efektywna sygnalizacja (opanowana, jasna, przepisowa) + odpowiednie użycie gwizdka

PKT. 3. Kontrola dyscyplinarna oraz zarządzanie zawodnikami i osobami upoważnionymi do przebywania na ławce rezerwowych (strefa techniczna)

- Właściwe kary dyscyplinarne
- Konsekwencja i przewidywanie w pokazywaniu kartek; jasna linia od początku (niepokazywanie kartek za wcześnie za mało ważne przewinienia)
- Żółta kartka za trzymanie, kiedy zatrzymany zostaje korzystny atak (= niesportowe zachowanie) – rozpoznanie ukrytych, podstępnych fauli
- Kara dyscyplinarna (żółta kartka) za niesportowe zachowanie (odkopywanie piłki, krytyka, wymachiwanie rękami, powtarzające się wymuszanie, sugestywne gesty, aby przeciwnikowi pokazać kartkę, itp.)
- Czerwona kartka za ataki zagrażające zdrowiu przeciwnika
- Żółta kartka za przerwanie korzystnej akcji
- Czerwona kartka za pozbawienie realnej szansy zdobycia bramki – odwaga przy decyzji „K++”
- Kartki pokazywane jasno i z opanowaniem; jednoznaczna identyfikacja karanego zawodnika
- Ograniczona dyskusja z zawodnikami i ograniczone gesty w kierunku zawodników (po decyzji)
- Brak tolerancji w stosunku do zawodników czynnie znieważających sędziego
- Stosowanie polityki „trzech kroków” w stosunku do osób w strefach technicznych. Rozumne zachowanie wobec trenerów udzielających wskazówek zawodnikom. Reakcja na poniżające i lekceważące gesty, ironiczne klaskanie ze strony trenerów

PKT. 4. Kondycja fizyczna. Sposób poruszania i ustawiania.

- Sportowa sylwetka, dobry styl biegu, dobra kondycja do końcowego gwizdka
- Dobra wytrzymałość, bieganie na długich dystansach
- Stosowanie sprintów, nawet pod koniec meczu (szybkie kontrataki)
- Podbieganie do miejsca przewinienia, aby zapobiec ryzyku odwetu lub protestu
- Umiejętne stosowanie biegu tyłem, aby mieć dobry przegląd sytuacji
- Przebywanie w optymalnej odległości, śledzenie gry przez cały czas, nie przeszkadzając w grze (uderzony piłką, zderzający się z zawodnikami)
- Elastyczna diagonalna; obserwacja gry z boku lub pod kątem, aby zobaczyć ukryte przewinienia (trzymanie, pchanie); piłka i gra zawsze między sędzią i sędzią asystentem
- Wbieganie w pole karne, kiedy to konieczne
- Ustawianie podczas stałych fragmentów gry (rzuty wolne, rzuty z rogu, rzuty karne) – wypracowane, dobre nawyki, zdolność dostosowywania się do taktyki drużyn
- Umiejętność przewidywania tego, co może się zdarzyć (czytanie gry), unikanie niepotrzebnego biegania

PKT. 5. Współpraca z sędziami asystentami i sędzią technicznym

- Rozpoznanie i natychmiastowa reakcja na wszystkie wskazania asystentów
- Dobry kontakt wzrokowy z sędziami asystentami, nawet z użyciem techniki (zestaw do komunikacji, beepy)
- Dobry podział kompetencji w ramach zespołu sędziowskiego (faule w pobliżu sędziego asystenta)
- Prawidłowe podziękowanie za sygnalizacje sędziego asystenta bez przerywania gry (korzyść, zbyt szybka sygnalizacja spalonego itp.) i zasygnalizowanie, że widział podniesioną chorągiewkę
- Brak sprzecznych decyzji z sędziami asystentami (rzut z rogu/rzut od bramki, inny kierunek wrzutu itp.)
- Wspieranie asystentów dyskretnym sygnałem, po przypadkowym lub nieznacznym dotknięciu piłki i błędem asystenta z tym związanym
- Prawidłowa reakcja i dobra komunikacja przy przewinieniach poza polem widzenia sędziego (gwałtowne agresywne zachowanie), sygnalizowanych przez sędziego asystenta
- Prawidłowa komunikacja i dobra reakcja na błędy sędziego (np. napomnienie złego zawodnika, druga żółta kartka i niepokazanie czerwonej kartki itp.)
- Natychmiastowa reakcja na krytykę asystentów/4. sędziego przez zawodników i osoby towarzyszące drużynom

PKT. 6. Osobowość sędziego

- Szacunek, akceptacja i uznanie ze strony uczestników gry (zawodnicy, osoby towarzyszące uznawali sędziego jako panującego nad grą). Wymagana osobowość na polu gry. Autorytet naturalny/wypracowany
- Asertywny i sprawiający bardzo dobre wrażenie
- Konsekwentny i nie ulegający wpływom innych (zawodników, osób towarzyszących drużynom, kibiców itp.) – zawsze podejmujący obiektywne decyzje
- Konsekwentny, nawet gdy krytyka jest nieunikniona
- Stanowczy, zdecydowany, ufny we własne siły, pewny siebie i swoich praw
- Śmiały, odważny, nie bojący się podejmować niepopularne decyzje
- Opanowany, spokojny i przewidujący, dyskretny i nie rzucający się w oczy w stosownych sytuacjach

PKT. 7-8. Sędziowie asystenci 1 i 2

- Prawidłowe decyzje o spalonym
- Oczywista różnica między pozycją spaloną a spalonym (technika czekaj i patrz)
- Wrzuty, rzuty od bramki, rzuty z rogu
- Właściwa sygnalizacja fauli i przewinień popełnionych bliżej asystenta niż sędziego
- Właściwa sygnalizacja fauli popełnionych bliżej asystenta niż sędziego w polu karnym
- Prawidłowa sygnalizacja przewinień popełnionych za plecami sędziego (gwałtowne, agresywne zachowanie)

- Prawidłowa pomoc dotycząca miejsca przewinienia na pograniczu pola karnego (na zewnątrz czy wewnątrz pola karnego)
- Nielekceważenie sędziego i brak nadużywania swoich uprawnień
- Właściwa pomoc przy egzekwowaniu odległości 9,15 m z zajmowanej pozycji za linią boczną lub od piłki
- Pomoc przy bramkach – jasna sygnalizacja w trudnych sytuacjach (czy piłka przekroczyła linię bramkową)
- Pomoc w sygnalizowaniu wymiany zawodników
- Ustawianie i poruszanie – na równi z przedostatnim obrońcą – płynne poruszanie po linii bocznej
- Koncentracja
- Jasna sygnalizacja zgodna z Przepisami Gry
- Wkraczanie na pole gry w sytuacjach konfliktowych
- Właściwa interwencja i prawidłowe reakcje przy oczywistych, nieprawidłowych, błędnych decyzjach sędziego
- Kontakt wzrokowy z sędzią
- Monitorowanie zachowań w strefie technicznej
- Ograniczone użycie „wolnej” ręki w przypadku bardzo trudnych decyzji, ale dyskretna sygnalizacja podczas kontaktu wzrokowego z sędzią

PKT. 9. Sędzia techniczny

- Śledzenie gry i decyzji sędziego przez cały czas (gotowość do informowania sędziego o przewinieniach poza jego widocznością lub złej identyfikacji przewinającego/karanego zawodnika, notowanie kar i kartek)
- Pomoc w zadaniach administracyjnych przed, podczas i po meczu
- Odpowiedzialność za procedurę wymiany zawodników
- Sygnalizacja doliczonego czasu gry
- Informowanie sędziego o niewłaściwym zachowaniu każdej osoby znajdującej się w strefie technicznej (zdrowy rozsądek wobec trenerów, którzy przebywają w pobliżu ławki dla zawodników rezerwowych, ale zachowują się w sposób odpowiedzialny). Właściwe postępowanie zgodnie z polityką „trzech kroków”
- Nadzorowanie wejścia na boisko lekarzy, fizjoterapeutów i noszowych przy kontuzjach zawodników – w ramach określonych przez Przepisy Gry